

Nánásy László †

Orcid azonosító: -

A KIRÁLYI ÜGYÉSZSÉG MEGSZERVEZÉSE ÉS MŰKÖDÉSÉNEK KEZDETEI (1871-72)*

Absztrakt

A kiegyezést követő igazságügyi reform keretében a magyar királyi ügyészség 1872-ben kezdte meg a működését. Az ügyészi szervezet legmagasabb tisztsége a koronaügyészi állás volt. A szervezet közvetlen irányítását a főügyészek végezték. A szervezet alapegységeit a törvényszékek melletti ügyészségek alkották. Kozma Sándor véleménye szerint, az ügyészek, mint polgárok bírhatnak politikai véleménnyel, de „hivatalos minőségükben kívül állanak a pártok körvonalain.”

Tárgyszavak: igazságügyi reform, koronaügyész, főügyész, királyi ügyészek jogállása

ORGANIZATION AND BEGINNINGS OF THE ROYAL PROSECUTOR'S OFFICE (1871-72)

Abstract

As part of the judicial reform following the compromise, the Hungarian royal prosecutor's office began operating in 1872. The highest office in the procuratorial organization was the post of Crown Prosecutor. Direct management of the organization was carried out by the attorneys general. The basic units of the organization were the prosecutor's offices next to the tribunals. In the opinion of Sándor Kozma, prosecutors as citizens can have a political opinion, but „in their official capacity they are outside the contours of the parties.”

Keywords: judicial reform, Crown prosecutor, Attorney General, legal status of royal prosecutors

[DOI: 10.66103/KK.2026.1.5](https://doi.org/10.66103/KK.2026.1.5)

* Részlet a szerző A magyar királyi ügyészség története 1871-1945. című könyvéből. A szerző örökösének engedélyével!

Az első folyamodású bíróságok rendezéséről, ezek életbeléptetéséről, s a királyi ügyészségről szóló 1871: XXXI, XXXII. és XXXIII. tc-kek kihirdetését követően az igazságügyi kormányzat megkezdte az állami igazságszolgáltatási szervezet létrehozását.

I. A székhelyek kijelölése és az állások betöltése

Az 1871: XXXII. tc. 1. §-a a törvényszékek számát 102-ben, a járásbíróságokét pedig 360-ban állapította meg. A bíróságok székhelyének és illetékességi területének meghatározására a törvény a kormányt hatalmazta fel. A minisztertanács így 1871. július 4-i ülésén hozott határozatával jóváhagyta az igazságügy-miniszteri tervezetet, majd 10-én kihirdette az első folyamodású királyi törvényszékek és járásbíróságok székhelyeinek megállapításáról szóló rendeletét: ez a pesti ítéltábla területén 80, míg Erdélyben 22 törvényszéket jelölt ki.¹

A törvényszékek száma azonban hamarosan növekedett: az ország területi rendezésének eredményeként a pesti ítéltáblához tartozóan az 1871. szeptember 14-i kormányrendelet alapján Fiumében, majd az 1872. június 9-i királyi leirat következtében a bánáti határőrvidék polgárosítása során három ottani városban is felállításra kerültek.² (A határőrvidéki intézkedést később az 1873: XXVII. tc. 15. §-a törvényerőre emelte.)

A törvényszékek területi kiterjedése, s lakosságszám szerinti elosztása egyenetlen volt: a legkisebb, 22 négyzetmérföld kiterjedésű, 45000-es lakosságú túrócszentmártonitól a legnagyobb, 112 négyzetmérföldnyi, 336000-es népességű Nagyváradig szélsőséges megoszlásban kerültek kialakításra.³

Az igazságügyi kormányzat számára a székhelyek kijelölése nehéz feladatot jelentett. Mint a képviselőházi vitában az előadó elmondta, csak „annyi bíróságot, és azoknak székhelyét kell felállítani, ahová azt a nép és a vidék természet-szerű szükségei, és amennyire az ügyfélfogalmi szám azt utalták.” Azonban ezt az elképzelést keresztülhúzták, mivel jött az áradat...a törvényhatóságok, királyi városok, rendezett tanácsú városok részéről, a törvényhozás termét, a kormányt ellepték folyamodványaikkal, és mi képviselők ...közvetve vagy közvetlenül mindezt elkövettünk, hogy az illető vidéknek területe törvényszékekkel vagy bíróságokkal joggal ruháztassék fel.⁴

1 Magyarországi Rendeletek Tára (a továbbiakban: RT) 1871. 220-234. o.

2 RT 1871. 274. o., 1872. 214. o.

3 Az első folyamodású törvényszékek és járásbíróságok területköreinek kimutatása I. 257. o., Pest, 1872.

4 Képviselőházi Napló 1869. 16. kötet, Pest 1871., 250. o.

A július 4-i kormányúlése Bittó István igazságügy-miniszter felhatalmazást kapott arra is, hogy a törvényszéki elnöki és királyi ügyészi állásokra azonnal pályázatot hirdessen. A kiírás meg is jelent a hivatalos lap, a Budapesti Közlöny 1871. július 12-14.i számaiban, ahol mind a 102 törvényszékre meghirdettetett az elnöki állás, míg az ügyészségi „állomásokat” csupán 72 törvényszék mellé írták ki, továbbá a napi sajtó is közölte a pályázatokat.⁵

E kiírást az Ügyészségi törvény (a továbbiakban: Ütv.) 9. §-a magyarázta, mivel a miniszter jogosítva volt több törvényszékhez egy ügyészt rendelni, s a kisebb bíróság mellett az ügyészt alügyésszel helyettesíteni. Az indokolás szerint a „kisebb törvényszékek mellé költségkímélés tekintetéből és azért, mert ... a teendők száma a kisebb területű és lakosságú törvényszékeknél kevesebb lesz: egy alügyész kirendelése elégséges.”⁶

A kiírás az Ütv. 15. §-ának megfelelően tartalmazta a „képesítési kellékeket”, melyek megegyeztek a Bírósági törvény (a továbbiakban: Btv.) 6-7- §-aiban foglaltakkal: pályázatot az a 26. életévét betöltött, feddhetetlen jellemű magyarországi honpolgár nyújthatott be, aki nem állt csőd vagy gondnokság alatt, s vagy ügyvédi vizsgát tett, vagy „jogi tanulmányokból...a szabályszerű elméleti vizsgákat letette”, és az utolsó vizsga letételétől számított 3 éven át jogi gyakorlaton volt bíróságon vagy ügyvédnél, továbbá „a gyakorlati bírói vizsgálatot szintén sikerrel állta ki”.

A magyar állam etnikai viszonyaira figyelemmel a hivatalok betöltésénél a Btv. 6. §. *d*) pontja szerzett érvényt „A nemzetiségi egyenjogúság tárgyában” hozott 1868: XLIV. tc. rendelkezéseinek: a kinevezendő személyeknek a magyar hivatalos nyelv ismeretén túl bírnia kellett az adott terület népességének nyelvét is. (A fumei törvényszék hivatalos nyelve viszont a hivatkozott rendelet 27. §-a szerint az olasz volt.) Csatolni kellett a tanulmányokról és az addigi közhivatali szolgálatról kiállított bizonyítványokat is a pályázathoz, melyeket 1871. augusztus 15-ig lehetett benyújtani. A kiírás sikeres volt, mivel az állásokra a „folyamodások oly nagy számban érkeznek” a minisztériumba, hogy a „posta is alig győzi szállítani azokat.”⁷

A kormányzat az új, bizalminak tekintett állások betöltésénél nemcsak a pályázatokra kívánt támaszkodni. Az igazságügyminiszter ezért 1871. július 27-i 2104. bizalmas megkeresésében felkérte a központi hatalom területi képviselőit, a főispánokat, hogy „saját kezéhez címzendő levélben jelöljék meg azokat

5 *Máthé Gábor*, A magyar burzsoá igazságszolgáltatási szervezet kialakulása 1867-1875. Budapest, 1982. 161. o. Budapesti Közlöny (a továbbiakban: BpK) 1871. 157. szám, 3596. o., 1871. 158. szám, 3621. o., 1871. 3646. o., Szegedi Híradó (SzH) 1871. 84. szám [továbbiakban: *Máthé*, A magyar burzsoá]

6 Főrendiház irományai (a továbbiakban: Főr. ir.) 1869. 4. kötet, Pest, 1871. 317. o.

7 A bírósági szervezéshez SzH 1871/87.

az egyéneket, akiket a vezetésére bízott törvényhatóság területén szervezendő törvényszékekhez elnöknek és királyi ügyésznek leginkább ajánl.⁸

Az ügyészi szervezetben először a két - pályázathoz nem kötött- vezetői állás betöltéséről született döntés: a király a kormány javaslatára 1871. szeptember 18-án a pesti ítélőtábla mellé Kozma Sándor legfőbb ítélőszéki bírót, míg Marosvásárhelyre Gyarmathy Sámuel, az ottani tábla bíróját, a nagyenyedi református kollégium korábbi jogtanárát nevezte ki főügyésznek.⁹

A jogászság megalégedettséggel fogadta e döntéseket, s mint a mértékadó folyóirat, a Jogtudományi Közlöny írta, a „kinevezett főügyészek, különösen Kozma Sándor személyében oly jellemzilárd egyéniséget tisztelhetünk, kiről nem tehetjük fel, hogy a királyi ügyészség az ő vezetése alatt bármely kormány kezében vak eszközül fogna használtatni.”¹⁰

A kormány 1871. szeptember 30-i ülésén a pályázatok és egyéb információk alapján az ügyészi kinevezési javaslatokat megvitatta. Az igazságügy-miniszter szerint kívánatos, hogy „mind képességre, mind munkásságra, mind végre jellemére nézve több oldalról igen kedvezőleg jellemzett” személyek kerüljenek kinevezésre. Ha valamely álláshelyre a jelöltek között ilyen nem akadt, akkor a „javaslatba hozatal a nevezett személyisége felől még szerzendő bővebb tájékozás eredményétől tétetett függővé.”¹¹

A kormány előterjesztésére hamar megszülettek az ügyészi kinevezések: az uralkodó 1871. október 8-án 55, október 31-én pedig 16 törvényszék mellé nevezett ki 1-1 ügyészt.¹²

A képviselőházban azonban az ellenzék több alkalommal is vitatta a kinevezéseket, így az 1871. november 21-i ülésén interpelláció hangzott el az igazságügy-miniszterhez azért, mert több kormánypárti képviselő is törvényszéki elnöki vagy királyi ügyészi kinevezést nyert, és ez ellenkezett a Btv. 8. §-ának a) pontjával.¹³

A december 19-i ülésen egy képviselő ugyancsak rosszalta, hogy a kormányzat az „elnökök és királyi ügyészek betöltésénél a főispánoknak oly nagy befolyást tulajdonított”, és ezért az igazságszolgáltatás a „politika uszályhordozója” lesz. Mint elhangzott, nyílt titok az, hogy a minisztertanácsban végzéssé emeltetett,

8 *Máthé*, A magyar burzsoá. 162. o.

9 Minisztertanácsai jegyzőkönyv (a továbbiakban: Mt. jkv.) 1871. szeptember 12., MOL K. 27. 13.d., Budapesti Közlöny 1871/215. 4797. o., Az 1825-ben született Kozma a pápai református kollégiumban tanult, részt vett a szabadságharcban, 1853-tól ügyvéd, 1861-ben Deák-párti országgyűlési képviselő, 1867-től IM osztálytanácsos, 1869-71-ben curiai bírót, lásd *Nagy Károly*, A koronaügyészek portréi. In: *Horányi Miklós (szerk.)*, Fejezetek az ügyészség 130 éves történelméből 1871-2001. Budapest, 2002. 71-73. o.; Gyarmathy 1869. májusában lett bírót. Budapesti Közlöny, 1869, 1484. o. [a továbbiakban: *Nagy*, A koronaügyészek.]

10 *Dárdai Sándor*, A királyi ügyészség. Jogtudományi Közlöny, (a továbbiakban: JK) 1871, 335. o. [a továbbiakban: *Dárdai*, A királyi ügyészség.]

11 Mt. jkv. 1871. szeptember 30. MOL K. 27. 13. d.

12 BpK 1871/238., 5255. o., 1871/253. 5549. o.

13 BpK 1871/268. 5875. o.

hogy ügyészi állomások csak hű kormányférfiak által töltsenek be”, mivel a kinevezéseknél „tisztán és kizárólag politikai indokok voltak a döntők”, így az ügyészek a kormányérdekek képviselői lesznek.¹⁴

Bittó István a vádakot tagadva elmondta, hogy valóban meghallgatta a főispánokat, de másokat is. Kijelentette, hogy „nem utasítottam vissza semmi információt, bármely oldalról jött legyen az [...] Én a politikai befolyásoknak azon állomások betöltésénél sem engedtem tért, melyeknél természetes lett volna, ... ha a királyi ügyészek kinevezésénél, kik közvetlenül az állam közegei, a politikai tekinteteknek adtam volna némi túlsúlyt. De, mint leszögezte, „nem engedtem, [...] minden pártárvnyalattól neveztetek ki.”

Időközben folytatódott az ügyészség személyzetének kiépítése: újabb előterjesztésekre a király december 22-én 3 törvényszékhez 1-1 ügyészt, 62 mellé pedig 82 alügyészt nevezett ki. December 24-én a pesti főügyészségre 3, míg Marosvásárhelyre 1 főügyész helyettes nyert kinevezést, akik jellemzően az addig fennállott magyar, s erdélyi királyi ügyigazgatóságok ügyészei voltak.¹⁵

1872. február 10-én az uralkodó további 10 alügyészt nevezett ki addig még be nem töltött állásokra, március 2-án pedig kinevezte a pesti főügyész negyedik helyettesét is. Így a szervezet működésének kezdetén 3 törvényszék (Nagykanizsa, Csáktornya és Belényes) kivételével mindenhol volt ügyész vagy alügyész a bíróságok mellett.¹⁶

Az alügyészek részint a kisebb törvényszékek mellett önállóan (pl. Gyöngyös, Huszt, Kalocsa, Kézdivásárhely), másrészt a nagyobbakhoz (pl. Pest, Szeged, Temesvár, Nagyvárad, Pozsony) lettek kinevezve az ügyészek segítésére. A személyzeti elosztás azonban a kijárások miatt nem volt következetes: pl. a legkisebb, túrócszentmártoni törvényszék mellé 1-1 ügyész és alügyész nyert kinevezést, míg a négyeszeres lakosságú Szabadkára szintén. A 104 000-es népességű kalocsai törvényszék mellett alügyész működött, míg a kétharmad népességű Esztergomban ügyész.

Az igazságügy-miniszter 1872. január 9-i 764. rendeletében azon 28 törvényszékhez, ahol csak alügyész vagy senki nem működött közvádlnként, ügyészeket rendelt: pl. a kalocsai törvényszékhez a pestvidéki, a bajaihoz a szabadkai, a nagybányaihoz a szatmárnémeti, a nagykanizsai és csáktornyai törvényszékekhez pedig a zalaegerszegi ügyészt.¹⁷

14 Képviselőházi Napló 1869. 18. kötet, Pest, 1871., 341–342. o.

15 BpK 1871/296. 6511-6512. o.: pesti főügyész-helyettesi kinevezéseket kapott Szezyfert Ede és Rozgonyi Bertalan királyi ügyigazgatósági ügyész, míg Székely József marosvásárhelyi királyi ügyigazgatósági ügyész helyben lett főügyész helyettes. Ekkor kapta kinevezését Pestre Székely Ferenc igazságügyminiszteri titkár is, aki 1890-ig tölti be a főügyész helyettesi tiszteletet. 1899-ig curiai bíró, 1900-02-ben budapesti főügyész, 1910-ig koronaügyész, majd 1910-1913-ban igazságügy-miniszter. Ld. Nagy, A koronaügyészek. 76. o.

16 BpK 1872/36. 327. o., uo. 1871/57. 452. o.

17 RT 1872. 35. o.

A kinevezett 166 királyi ügyész és alügyészből 85 fő korábban törvényhatósági tiszti főügyészként tevékenykedett: pl. állami állást nyert- a későbbi politikus, ügyvéd, író Eötvös Károly Veszprémbe, ahol addig tiszti alügyész volt. A korábbi bíróságok tagjai közül 32 fő, továbbá 29 ügyvéd is élt az új lehetőséggel. De találunk a kinevezettek között telekkönyvi előadót, pénzügyi vagy minisztériumi fogalmazót és jegyzőt is. A korábbi császári-királyi államügyészség néhány tagja is részese lett az új szervezetnek.¹⁸

A királyi ügyészeket alapvetően bizalom fogadta, bár a szakajtó némi fenntartásának is hangot adott, mivel a „kormányhatósági felügyelet gyakorolhatása” szempontjából „eszközöltettek a kinevezések.” De a végső megállapítás szerint a „kinevezések legnagyobb részét sikerültek mondhatjuk”, mivel „főleg az ifjabb nemzedék köréből választott tudományos képzettségű, s valóban munkaképes egyénről a parlagon heverő büntetőjogi tudományunknak korszerű művelését remélhetjük.”¹⁹

A személyzeti szervezést 1871 decemberében a főügyészek tették teljessé, amikor illetékességi területükön kinevezték az irodaigazgatókat és írnokokat.²⁰

II. Az elhelyezés biztosítása

A szervezés során, az elhelyezés és felszerelés biztosítása. Nagy feladat volt az állami igazságszolgáltatás működési feltételeinek megteremtése, az elhelyezés és felszerelés biztosítása. A kormány a legfontosabb tárgyi feltételről, az épületekről az 1871: XXXI. tc. 32. §-ával gondoskodott: a törvényhatóságoknak azon helyiségeit és felszereléseiket, amiket törvénykezési célokra használtak, az új bíróságok ingyenes használatára kellett átengedniük. Így általában a vármegyeházákban kezdték meg működésüket az új állami szervek. E helyiségek fenntartási költségeit a továbbiakban az állam viselte.

Ha valamely településen nem volt így megszerezhető épület, akkor a 34. § szerint az igazságügy-miniszter kisajátítással teremthette meg a „törvénykezési célokra szükséges teret”, vagy bérelt épületekben kerültek elhelyezésre az igazságügyi hatóságok, mint pl. Pécsen. Előfordult az is, hogy a székhelyé vált város

18 Pl. Rozgonyi Bertalan pesti főügyészhelyettes 1856-ban Eperjesen, az Újvidékre kinevezett Oberknezevits Árkád Egerben volt államügyész, majd az Októberi Diploma után Heves vármegye tiszti ügyésze lett. In: Hof und Staats-handbuch des Kaiserthums Österreich für das Jahr 1856 IV. Wien, Magyarország tiszti névtára 1863., Pest, 1863.

19 *Dárdai*, A királyi ügyészség. 336. o. A kinevezettek jelentős része fiatal volt, pl. a később jelentős szerepet játszó Székely, Eötvös, Edvi Illés 1842-ben, Battlay Imre 1843-ban született. In: Magyar életrajzi Lexikon 1000-1990 PC CD-ROM Arcanum.

20 BpK 1871/297. 6533-6534. o.

maga biztosította az igazságügyi szervek elhelyezését: pl. Kecskemét átadott az államnak egy 33 helyiséges épületet, amit ki is bővített az ügyészség és a börtön számára.²¹

A kormány az 1871. szeptemberében kinevezett törvényszéki elnököket, mint miniszteri biztosokat bízta meg működési területükön az „I. folyamodású bíróságok és ügyészségek életbeléptetéséhez szükséges előmunkálatok foganatba vételére”, vagyis az adott szervezeti egység kialakításának, a működés feltételeinek megteremtésével. A biztosok tevékenységük során felvették a kapcsolatot a törvényhatóságok és a székhelyek vezetőivel, fogadták a berendezésre, felszerelésre tett ajánlatokat, teljesítették a minisztérium szervezési rendelkezéseit.²²

Időközben az igazságügy-miniszter a szervezeti törvények végrehajtási költségeinek fedezésére indítványt nyújtott be a Képviselőházhoz, az 1871:X. tc. szerinti állami költségvetés kiegészítésére. A javaslat a bíróságok és ügyészségek szervezésének rendkívüli szükségleteire- bútortzat, felszerelések- kérte az 1871:XXXII: tc. 9. § D) pontjával már megállapított, de csak az új szervezet hatályba lépése utánra tervezett költségek folyó évi felhasználását. A Képviselőház 1871. szeptember 26-án fogadta el a javaslatot, megszavazva a kért összeget. A rendelkezést az 1871: XLVI. tc. hirdette ki november 13-án.²³

Az igazságügyi épületek berendezéséről az 1872. június 4-én kiadott 20279. IM rendelet szólt: eszerint bútortzat, fűtési és világítási eszközök, tinta- és porzótartók, pecsénnyomók, az ezekhez szükséges viasz és ostya tartozott a felszereléshez. A helyiségekben feszület és a király arcképe függött. Az ügyintézők munkáját jogszabálygyűjtemények és a hivatalos közlöny segítette.²⁴

A képviselők figyelték a szervezés munkálatait is, s több alkalommal interpelláltak az igazságügyminisztert. Így 1871. november 30-án azt vetette fel egy honatya, hogy a kormány ígéretei szerint az új bírósági szervezetnek 1872. január 1-jétől már működni kellene, azonban eddig „köztudomásúlag alig tett valamit”, így veszélybe kerülhet az igazságszolgáltatás folytonossága. Bittó István válasza szerint viszont az előkészítő munkálatok „szakadatlanul folynak.” Kifejtette, hogy

21 *Bencze János*, *Tekintetes bíró urak- A Pécsi Királyi Törvényszék történetéből 1872-1914*. Pécs, 2007. 13. o.; *Péterné Fehér Mária (összeállította)*, *A bíraskodás 400 éve Kecskeméten a dokumentumok tükrében*. Kecskemét, 2004. 49. o.; *Csorba Károly*, *Amit az új büntetőtörvénykönyvből minden királyi ügyésznek elsősorban végrehajtani kell*. Magyar Igazságügy, (a továbbiakban: MI) 1884. 232. o.

22 BpK 1871/215. 4797. o. A debreczeni kir. törvényszék területén működő Ministeri biztosi igató könyv és névmutató. Hajdú-Bihar Megyei Levéltár (HBML) VII. 3. 1: törvényszéki elnök kinevezése az 1. folyamodású bíróságok és ügyészségek életbeléptetéséhez szükséges előmunkálatok foganatba vételére. 2. Bihar vármegye alispánja tudatja, hogy az előmunkálatokhoz szükséges segítségül a másodalispán, 6. Debrecen város tanácsa tudatja, a törvényszék elhelyezése tárgyában lehető érintkezésre a polgármester bízott meg. 15, 25, 56: kereskedői ajánlatokpapír és világító szerek beszerzésére, 66: az IM a kereskedői kérvényt azzal küldi meg, hogy vele a rabok élelmezése és tűzifa szállítása tárgyában szerződés köthető, 77: IM rendeli, hogy a bíróságok felszerelésére- vonatkozó költségek - külön a törvényszék, a járásbíróságok, az ügyészség és az általános költségek - vétesenek számadásra.

23 Főr. ir. 1869. 5. kötet 352. o., Pest, 1871.

24 RT 1872. 255. o.

problémát okozott a bíróságok illetékességi területének megállapítása, mivel ez „annyi reclamatióra szolgáltatott okot egyes megyék, mint egyes községek részéről [...], hogy e terjedelmes munka csak a legközelebbi napokban végeztethetett be, és ma már sajtó alatt van.” A kormány ezután küldi meg a területkijelölést az egyes törvényhatóságoknak azzal, hogy az „írományok elkülönítését már most készítsék elő.” Így az új bíróságok a legrövidebb időn belül ezeket átvéve megkezdhetik működésüket.²⁵

1871. novemberében az igazságügyminiszter köziratot bocsátott ki a törvényhatóságoknak, amelyben felhívta azokat, hogy törvénykezési helyiségeiket december 1-jéig adják az új bíróságok használatába, majd a december 12-i 10222. rendelete szolt az ügyek, a foglyok és az iratoknak az új szervezet részére való átadásáról.²⁶

E munkálatok azonban a helyi ellenállás miatt olykor nehezen haladtak, mert az új állami szerv, mint „idegen elem levén hivatva a megyei omnipotencia egy nagy részének elvonására, nem talált sehol rokonszenvre,” s ezért eléje „akadályok...lettek előgördítve.”²⁷

III. Az ünnepélyes kezdés

A személyi és tárgyi feltételek biztosítása után az igazságügy-miniszter 1871. december 24-i rendeletével az 1871: XXXI. és XXXIII. törvénycikkeket 1872. január 1-jével hatályba léptette.²⁸

E napon az állami bíróságok és ügyészségek ünnepélyes keretek között megkezdték működésüket. Istentiszteletet után, az országos és helyi előkelőségek jelenlétében nyilvános, teljes ülést tartottak. Itt a törvényszéki elnök, mint miniszteri biztos előtt a bírák és a királyi ügyész, majd a személyzet többi részete le esküjét. Felolvasásra került az igazságügy-miniszter „emelkedett szellemű körlevele”, amely kifejtette az új igazságszolgáltatási szervezetre váró hatalmas feladatokat, melyek ellátása során a haza elvárja, hogy „egy fennkölt szellemű, tudós és erélyes magistratus lelkiismeretes éberséggel őrködjék a jog bástyáin.” Majd üdvözlő beszédek hangzottak el, s vendéglői lakomákkal fejeződött be a nagy nap köszöntése.²⁹

25 BpK 1871/278. 6088. o.

26 RT 1871. 382-392. o., A bírósági szervezéshez SzH 1871/87.

27 *Tóth Mór*, Tanulmányok a börtönügy terén. Eger, 1874. 17. o.

28 BpK 1871/278, 6088. o.

29 BpK 1872/1. 5. o. a pesti, 1872/2. 12. o. a pestvidéki, Kecskeméti Lapok (a továbbiakban: KL) 1872/1. a kecskeméti, Jász-Kunság 1872/2. 15. o. a jászberényi törvényszék megalakulásáról. Az igazságügy-miniszter körlevele. A szegedi új törvényszék. SzH 1872/1.

Az ügyészi esküt az 1871. december 20-án kiadott 10359. IME rendelet állapította meg: az esküttevő hűséget fogadott az uralkodónak, az országnak és az alkotmánynak. Kijelentette, hogy a „törvényeket és rendeleteket megtartom, a hivatali titkot senkinek fel nem fedezem; előjáróim iránt engedelmességgel viseltetem, a hivatalos meghagyásokat lelkiismeretesen teljesítem, tisztemben pontosan, híven és serényen eljáró, a reám bízott ügyekben félre tévén mindenmű mellétekintetet, gyűlöletet, félelmet vagy kedvezést, egyedül a törvényes igazságot tartandom szemem előtt.”³⁰

IV. Az igazságügy-miniszter jogállása

A működésüket megkezdő ügyészek jogállását, feladatkörét az 1871-ben alkotott törvények, s a hozzájuk kapcsolódó igazságügy-miniszteri és főügyészi rendeletek határozták meg.

Az Ütv. 5. §-a szerint a királyi ügyészség „közvetlenül az igazságügyi miniszternek van alárendelve”, s „tagjainak szolgálati viszonyát egymásközt és az igazságügyi miniszter irányában, amennyiben a törvény nem intézkedik, az igazságügyi miniszter szabja meg.”

A képviselőházi vitában elhangzottakon túl a szaksajtóban is ez volt a törvény legvitatottabb pontja. Így alappal merültek fel kérdések, hiszen a „törvény szabványai oly általánosak”, s a miniszter a királyi ügyészeket „csak a vizsgálat megindítására, avagy... felsőbb helyről meghagyott indítványok tételére is utasíthatja-e? ... jogában áll-e a királyi ügyésznek saját egyéni meggyőződésének is kifejezést adni? ... utasíthatja-e a kormány... már megtett indítványok visszavételére?”³¹

Más írás szerint is a viszonyok tisztázása érdekében „kívánatos, hogy mielőbb egy utasítás kibocsátassék, mely a kir. ügyészségek álláspontját tüzetesen kifejti és azon viszonyt megalapítja, mely az önálló kir. ügyészségek és a k. igazságügyminiszter között egyrésztől, másrésztől pedig maga az ügyészség egyes tagjai között kell, hogy fennálljon.”

A cikk szerint a törvény alapján egyértelmű, hogy a szervezet élén álló főügyész a „hivatalos működési körére vonatkozó utasításokat - ha és amennyiben azoknak helye van - közvetlenül a m. kir. igazságügyminisztertől veszi, kinek egyedül felelős. Mint a szerző megállapította, a főügyész feladata a szervezet személyi és anyagi működtetése, szakmai vezetése, az ügyészeknek pedig

30 *Marschalkó János*, A hatályban lévő igazságügyminiszteri rendeletek rendszeres gyűjteménye. Budapest, 1897, 5. kötet 562. o. [a továbbiakban: *Marschalkó*, A hatályban lévő.]

31 *Dárdai*, A királyi ügyészség. 336. o.

„feladatuk teljesítésében buzgón eljárni” és befolyásukat csupán a közbiztonság fenntartásának „közérdekű céljára” felhasználni.³²

Az Útv. 5. §-ának megfelelő rendelkezést az IM illetékes részlege készítette elő. A minisztériumon belül különböző osztályok között oszlottak meg az ügyészséget illető teendők, s az időről időre kibocsátott ügyrendek szerint nem is került egyetlen egység hatáskörébe a szervezettel kapcsolatos feladatok végzése.³³

Az elnökségre tartozott a személyzeti kérdések intézése (főügyészi, helyettesi, ügyészi, alügyészi kinevezés, áthelyezés, felmentés), továbbá a szervezet költségvetésének összeállítása. Egyebekben az Urbéri és Büntetőjogi Osztály foglalkozott a személyzeti és gazdasági ügyekkel, a törvényszékek és az ügyészségek elleni panaszokkal, a büntető törvénykezést érintő ügyekkel. A Számvevőseni Osztály pedig az ügyészségek pénzügyeit vizsgálta, a számlákat, naplókat ellenőrizte.³⁴

A miniszter általános vagy egyedi rendeletekkel határozta meg az ügyészség működését, melyek közül a legalapvetőbb norma az 1872. január 2-án kiadott 1586. utasítás (Út.) volt, amely majd három évtizeden át szabályozta a szervezet szolgálati viszonyait, ügyvitelét és eljárását.³⁵

Az igazságügy-miniszter egyedi utasításokkal is ellátta a vele közvetlen kapcsolatot tartó főügyészt. Ilyenekre jellemzően az állami érdekek érintettsége esetén került sor: így pl. a kormány 1872-ben több alkalommal határozott sajtóperek indításáról, mely ügyekben utasításokat adott az eljárások megindítására, lefolytatására.³⁶

Az utasítási jog ellenérzéseket keltett. Olyan esetekben is kételyek támadtak az ügyészi működést illetően, amikor szó sem volt ezek teljesítéséről. Tapasztalatai alapján ekkoriban írta a miskolci királyi ügyész, hogy a közvélemény számára az „utasításadás és az ezt föltétlen engedelmességgel nem teljesítő közeg elmozdításának lehetősége is elég, hogy minden jelentékenyebb bűnügyben, s kivált politikai szereplők által elkövetett bűncselekmények esetében pártüldözést s az üldözöttben martyrt lásson. A magyar királyi ügyészség tagjai, rövid...működésük után, már is igen sok példát hozhatnának fel idevonatkozólag.” A szerző szerint pl. az „1872. évi képviselő választás alkalmából egy pártcoripheus ellen közcsendháborítási vádat emeltünk; a tényállás tiszta és félreismerhetetlen volt; fessőbb utasításnak színét sem láttuk; és mégis kinevezett, jogtudó ítélobíráink is

32 Boor József, A kir. ügyészségek életbeléptetésének feltételei. Themis, 1871/41.

33 Kertész Imre, A Magyar Királyi Igazságügyminisztérium és az ügyészségek. Magyar Jog, (MJ) 1993, 595. o.

34 A Magyar Királyi Igazságügyi Minisztérium működése 1867-1872. évig, s a magyarországi igazságügy állása 1872-ben (Iü állás 1872) Budapest, 1874., 85–88. o.

35 RT 1872. 3-24. o.

36 MT-CD: pl. 1872. március 3.-i ülésén foglalkozott a kormány a „Szabadság” november 12-i ülésén pedig a Pesten megjelenő román nyelvű „Gura Satului” lap elleni perekkel „monarchia ellenes megnyilvánulásai” miatt.

kétkedő arccal fogadták, midőn kijelentők, hogy e vádat velünk a legbensőbb meggyőződés emelteté.”³⁷

A miniszter számára a főügyész információs forrásként is szolgált, hiszen az Ütv. 27. §. e) pontja szerint az „év végén a büntető törvénykezés és a fogházak állapotáról jelentést” tett, amelyben a „szükséges javításokat” is indítványozta. Ugyanakkor a miniszter szintén megküldte a főügyésznek a jogszabályok tervezeteit véleményezésre, sőt „szerzett tapasztalatai alapján” esetenként javaslatok elkészítésére is felkérte.³⁸

Az igazságügyminiszter és a főügyészek viszonyát a jelentések, s a felhívásra adott vélemények jellemezték: 1872-ben a pesti főügyész 243, míg a marosvásárhelyi 98 jelentést, véleményt terjesztett fel. Ezek fontosabb ügyekről, a szervezet működéséhez szükséges személyi és tárgyi feltételek biztosításáról szóltak.³⁹

V. A koronaügyési állás

A legmagasabb tisztség, a koronaügyési állás az Ütv. 28. §-a szerint a „szóbeli büntető és polgári eljárás behozataláig” nem töltött be. Az indoklás szerint „azon csekély teendők végett, melyeket a bírói felelősségi törvény reája ruház, az ezen állás betöltésével az állampénztárra hármló jelentékeny kiadásokat nem lehetne igazolni.” A koronaügyési hatáskört így helyettesként a pesti királyi főügyész gyakorolta.

VI. A főügyész jogállása

A szervezet közvetlen irányítását a főügyészek végezték, hiszen az Ütv. 26. §-a szerint az ügyészség tagjai nekik voltak alárendelve. Ez a rendelkezés munkáltatói és szakmai jogosítványokat adott a főügyésznek: ezeket az Ütv. 27.§. a) pontja

37 *Fekete Ödön*, Az államügyészség múltja s jelene és a magyar kir. ügyészség jövő fejlődése. Magyar Igazságügy, 1874, 2. kötet, 439. o.

38 Pl. az igazságügy-miniszter május 3-án 11216. alatt megküldte a járásbírósi fogházak és börtönök számára szerkesztett utasítás tervezetét Kozma részére. Budapesti Királyi Főügyészség (Bp. Főü.) mutatókönyve (Mut.) 1872/I. MOL K. 799.; *Máthé*, A magyar burzsoá. 60. o.

39 Pl. Bp. Főü. mut. 1872/I. 1734: hivatalos előadmány több törvényszék mellett felállított k. ügyési személyzet szaprítása, a börtönök felszerelése, az ügyészségek és a főügyészség utazási átalánya felemelése; a fővárosban alkalmazott börtönőrök drágasági pótlékának meghatározása tárgyában; 2106: a Nagybecskerekben 1872. április 14-én megtartandó szerb nemzeti értekezlet alkalmából; 2439: hivatalos előadmány a Szegedi Kir. Biztosság hatáskörébe esett bűnügyek rendes törvényszerű elintézésének megnyerhetősége tárgyában. Számadatokra ld. lü. állás 1872. 151-154. o.

úgy fogalmazta meg, hogy ő felügyel az „ügyészségi tagokra, [...] a segéd és kezelőszemélyzetre.” E jogkörében csekélyebb fegyelmi vétség esetén meginthette a vétkest vagy felfüggeszthette állásából. Az Út. 6., 8. §-ai szerint a főügyész engedélyezte személyzetének és az ügyészeknek a szabadságot, utalványozta a fizetést. A szakmai teendőket illetően pedig a főügyész az Útv. 27. § b) pontja szerint az „alárendelt ügyészségekhez a hatáskörükbe eső ügyek tekintetében kötelező utasítást bocsát”, mely jogát részint általános jellegű körrendeletekkel, másrészt konkrét ügyekben adott utasításokkal gyakorolta. (A pesti főügyész 1872-ben 403 büntető, s 7 fegyelmi ügyben adott utasítást.)

Az ügyészségek a főügyész számára tették meg jelentéseiket az igazságszolgáltatás helyi működéséről, a felmerült jogalkalmazási kérdésekről, fontosabb bűnügyekről, a börtönök állapotáról, tőle kértek állásfoglalást jogértelmezésről, előterjesztéssel éltek költségvetésük megállapítására, felmerült szükségleteik fedezésére. A statisztikai kimutatásokat is hozzá terjesztették fel.⁴⁰

Az Útv. 27. §. c)-f) pontjai alapján a főügyész látta el a törvényszéki és járásbíróági fogházak feletti főfelügyeletet, az ítéltábla előtti fegyelmi eljárásban a közvádloi teendőket. A beosztottak felterjesztései, s saját tapasztalatai alapján jelentéseket tett az igazságügy-miniszternek a büntető igazságszolgáltatás és a fogházak állapotáról. Ennek megfelelően útjain Kozma személyesen győződött meg az ügyészségek működéséről, a rabok elhelyezéséről s bánásmódjáról.⁴¹

Az ő feladatát jelentette a képviselők elleni büntetőeljárásokban a mentelmi jog feloldására teendő országgyűlési előterjesztés, továbbá személyesen járt el a nagyobb jelentőségű ügyekben is.⁴²

A főügyész teendőit maga vagy helyettese útján gyakorolta. Hivatalának személyzete szerény volt: Pesten az 5 ügyész mellett 2 fogalmazó, 1 irodaigazgató, 2 irodatiszt, 3-3 írnok, díjnok és szolga alkotta a hivatalt, míg Marosvásárhelyen a 2 ügyész mellett 1 fogalmazó, 2-2 írnok és szolga tevékenykedett. A javadalmazást

40 Bp. Főü. mut. 1872/I. pl. Aranyosmaróti, Borosjenői, Kalocsai Királyi Ügyészségek (Ü.) havi jelentései a fontosabb bűnügyekről; Alsókubini, Győri, Magyaróvári Ü-ek börtönügyi jelentései; Delegált aradi kir. ügyész jelentése a királyi biztosságtól átvett bűnvizsgálatokról és foglyokról; Budai Ü. előterjesztése az Út. 32. §-a és a Btv. 10. §-ának értelmezése iránt; Jelentés a verseci pályaudvaron előmozdított szerencsétlenségről; Balassagyarmati Ü. jelentése járásbírónak ügyvéd általi arcon ütéséről; Bajai Ü. jelentése a járásbírák visszaszolgáltatásának megszüntetése iránt. Magyaróvári Ü. jelentése a bírói ügyvitel hiányairól.

41 Uo. pl. hivatalos előadmány a Szegedi Kir. Törvényszék (Tvsz.) fogházainak a főügyész általi meglátogatásáról, a pesti fogdákból a főügyész által a dohányzás eltiltásáról. *Kozma Sándor*; KL 1871/12.

42 A mentelmi bizottság 1873. december 9-i jelentése a budapesti kir. főügyész kérvénye tárgyában, melyben Babesiu Vincze képviselő ellen a bűnvádi kereset megindíthatóságának megengedése kéretik: Kozma és „Albina” román lapban megjelent cikk miatt kérte a mentelmi jog feloldását, mivel az írás a közbéke és csend erőszakos megzavarására lázít, a kormányt rágalomokkal illeti, így „ezek megtorlására a törvény által kötelezve, ... a magyar királyi kormány határozata alapján utasítva van.” Az 1872. évi szeptember hó 1-jére hirdetett Ogy. Képviselőház (Képv. 1872) irományai 11. kötet, Budapest, 1874., 113. o.; Kozma képviselte a vádat 1873. január 27-én a pesti törvényszéken két magyar honos szerb politikus elleni felség sértési perben. *Temesi Lapok (TL)* 1873/23.

tekintve a pesti főügyész fizetése az IM államtitkáréval egyezett meg: 6000 Ft-ot és 1000 Ft lakbért kapott évente, míg a marosvásárhelyi ennek felét.⁴³

VII. A királyi ügyészek jogállása

A szervezet alapegységeit a törvényszékek melletti ügyészségek alkották. Az itt tevékenykedők helyzetét, feladatait az Út. részletesen meghatározta.

Az 1-18. §-ok szóltak az állások betöltéséről, szolgálati és személyzeti kérdésekről. Ügyészségi állást pályázat útján lehetett betölteni, kivéve a főügyészséget. A pályázatot a hivatalos lapbeli közzététele után négy héten belül kellett benyújtani. A nyertest ügyésszé vagy alügyésszé az Ütv. 3. §-a szerint „legfelsőbb határozványával” a király, a segédszemélyzetet (pl. fogházfelügyelő) a 4. § alapján az igazságügyminiszter, a kezelőt (pl. irodatiszt, írnok) pedig a főügyész nevezte ki. Az ügyészi, főügyészi kinevezéshez az általános képesítési kellékeken túl az Ütv. 15. §-a szerint legalább 3 évi bírói, alügyészi vagy ügyvédi gyakorlat is megkívántatott.

Az állást nyert személy szolgálati viszonya esküje letételével kezdődött. A fent közölthöz hasonló, volt a nem ügyészek esküje is, melyben szintén az uralkodóhoz és az alkotmányhoz való hűséget, az előjárók iránti engedelmességet s a szolgálat pontos, hű és serény ellátására való kötelezettséget kellett vállalni.⁴⁴

A 7. § szerint az ügyészségi állásban lévőkről személyi táblázat készült, mely tartalmazta a személyi és végzettségi adatokat, valamint a nyelvismeretet „körülmenyesen leírva.” E nyilvántartások egy-egy példányát az igazságügyminiszter, ill. a főügyész őrizte.

Az ügyész és alügyész között szakmai teendőkben különbség nem volt. Közös szolgálati helyen az alügyész köteles volt az ügyész utasításait is teljesíteni. Ha valamely törvényszék mellett csak alügyész működött, igazgatási tevékenységében az Út. 18. §-a szerint ugyanaz a hatáskör illette meg, mellyel az ügyész rendelkezett.

Az ügyész alárendeltségét az Ut. 28. §-a határozta meg. Eszerint eljárásában, indítványában a törvény, s ha „külön utasított: a királyi főügyész vagy a hivatali főnök utasításait tartozik követni.” Az utasításra észrevételt tehetett, de a „meghagyott intézkedés foganatosítását nem szabad felfüggesztenie, sem pedig, sem pedig a reá bízott teendőt visszautasítania.”

A jogállást az Ütv. 6-8. és 16. §-ai határozták meg, melyek kevés önálló rendelkezés mellett kiterjesztették az ügyészekre is a Btv. 8-13., 15., 17. §-ainak, valamint a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről szóló 1871: VIII. tc., továbbá az ezek

43 Iü. állás 1872. 89. o. és 151-152 o.

44 Kalocsai Ü. 1/1872 kü. Bács-Kiskunmegyei Önkormányzat Levéltára (BKML) VII. 16. 1. d.

áthelyezése és nyugdíjazása körüli eljárás szabályozásáról szóló 1871: IX. tc.-nek az érvényességét. Az ügyész ennek megfelelően nem lehetett országgyűlési képviselő, ügyvéd nem viselhetett más állami vagy törvényhatósági tiszteletet, nem folytathatott kereskedést, ipart és oly foglalkozást, mely hivatásával nem fért össze, továbbá nem lehetett tagja „politikai vagy munkásegyletnek”, nem vehetett részt azok gyűlésein.

E rendelkezés tartalmát Kozma Sándor részletesen ki is fejtette az 1872. évi képviselő-választásokkal kapcsolatban 2527. körrendeletében. Ebben leszögezte, hogy az ügyészek, mint polgárok bírhatnak politikai véleménnyel, de „hivatalos minőségükben kívül állanak a pártok körvonalain.” A csatározásokban „ellenőrzésük tárgyát sem politikai doktrínák hirdetése, sem különböző pártérdekek vitatása nem képezendi, de hivatásszerűen közbelépendnek azonnal, mihelyt közbűntény felidézésére irányul a pártos szenvedély.” Az ügyészeknek ezért feladatuk volt a politikai összejövetel szemmel tartása, s az ott történekről biztos értesülés szerzése. A vélemény- és szólásszabadságot nem korlátozva fel kellett lépniük akkor, ha az „izgatás az ország területi épségét támadná meg, vagy az ország különböző nyelvű, vallású és sorsú polgárainak egymás elleni zúdítságát [...] czélozná.”⁴⁵

Az ügyész szolgálata 70. életévének betöltéséig tarthatott. Ekkor nyugdíjba vonult, kivéve, ha az igazságügy-miniszter további szolgálatra felszólította és ő ezt elvállalta.

Az Ütv. 6-7. §-ai szerint a miniszter bármikor áthelyezhette az ügyészt más szolgálati helyre, s megbízását elvonhatta. Ebben az esetben az ügyész a törvényszék bírái közé léphetett át. Ha el kellett költözni másik szolgálati helyre, ennek költségeit az állam megtérítette.⁴⁶

VIII. A javadalmazás

Az ügyészek, bírák, valamint a segéd- és kezelőszemélyzetek javadalmazását az 1871: XXXII. tc. 8. §-a határozta meg. Az erre elsőként javaslatot tevő, 1870. január 10-i igazságügy-miniszteri előterjesztés szerint az „ügyészek és alügyészek fizetésének megállapításánál tekintetbe vétetett azoknak már az ügyészségi törvényjavaslatban biztosított és ottan indokolt kitűnő állása úgy, hogy ez a fizetésben is kifejezést nyerjen.”⁴⁷

45 *Baróthy Miklós*, A budapesti királyi főügyészség által 1872. január hó 1-től 1897. év május hó 1-ig kibocsátott körrendeletek időszerinti gyűjteménye. Budapest, 1897. 26. o.

46 Így kérte a kalocsai alügyész a főügyésztől a Kecskemétre új szolgálati helyére költözésével kapcsolatos butorszállítási, s családja utazásával kapcsolatos költségeit. Kalocsai Ú. 1258/1872. kü. BKML VII. 16. 1. d.

47 A szervezendő első folyamodású kir. törvényszékek, ügyészségek és járásbíróóságok költségvetésére az 1870. évre. Képviselőházi irományok 1869., 3. kötet, Pest, 1870., 342. o.

Így az ügyész Pest-Budán évi 2000 Ft fizetést, 500 Ft tiszti pótlékot és 400 Ft laktérért kapott, míg az alügyésznek 1500, továbbá 300-300 Ft járt e címen. Vidéken az ügyészi járandóság 1500 Ft fizetés, 300 Ft pótlék és 200 Ft laktér volt, míg az alügyészek 1000 Ft-ot, valamint 300, ill. 200 Ft-ot kaptak.

E javadalmazásról más jövedelmekhez, s árakhoz viszonyítva alkothatunk képet: vidéken a törvényszéki elnök 2400 Ft fizetést és 300 Ft laktérért, míg a törvényszéki és a járásbíró 1500, ill. 200 Ft-ot kapott. Az írnokok fizetése 500 Ft, laktérére 100 Ft volt, míg a fogházfelügyelő szintén 500 Ft-ot és lakáshasználatot kapott. (Más jogi pályán pl. jószágigazgatósági ügyészként 1200 Ft fizetést, lakást, tűzifát, lótartási átalányt, s földhasználatot lehetett szerezni.

Más állami állásban, pl. adóhivatalnál dolgozó pénzügyi biztos 700 Ft fizetést, 150 Ft laktérért és lótartási átalányt kapott. A megyei tanfelügyelő 1400 Ft fizetést, 300 Ft lakpénzt, 500 Ft utazási, 120 Ft szolgatartási díjat és irodai átalányt húzott.⁴⁸

Ekkoriban a hivatalos lap 12, a népszerű hetilap, a Vasárnapi Újság pedig 5 Ft volt évente. A kecskeméti piacon 1871. decemberében 5,40 Ft-ba került a búza mérője. Nagyváradon 10,50 Ft volt a kenyérliszt mázsája, míg a marhahús fontjáért 24, 1 itce pálinkáért pedig 18 krajcárt kértek. Az ügyészségek, bíróságok ellátásához is szükséges gyertya és lámpaolaj fontja 42 krajcár volt, a fűtéshez szükséges keményfa öle 20,50, a puhafa pedig 15 Ft-ba került. (Az 1872. december 28-án kelt 38248. IM rendelet meg is feddte az igazságügyi alkalmazottakat, mert „tapasztaltatott, hogy a hivatali szükségletre beszerzett gyertya személyes járandóságnak tekintvén [...] oly nagy mennyiségben fogyasztott, hogy az sem a hivatali személyzet létszáma, sem a világítást igénylő időben teljesítendő munkával arányban” nem állt. Ezért a rendelet – hangsúlyozva, hogy a „kincstár helyzete minden tekintetben a legnagyobb takarékossgot igényli” - beosztástól függően meghatározta a felhasználható mennyiséget.⁴⁹

Az ügyészségen szolgálóknak a fizetésen, pótlékon és laktéren túl az Ut. 11. §-a szerint az igazságügy-miniszter jutalmakat, s segélyeket is adhatott. Jutalmat az kaphatott, aki rendes teendőin túl más munkát is végzett. Segély pedig az „oly vagyontalan egyéneknek engedélyeztetik, akik hivatalos teendőiket pontosan és szorgalommal végzik, s véletlen szerencsétlenség következtében önhibájuk nélkül rendkívüli kiadásokra kényszerítették.”

Az ügyésznek 4, az alügyésznek 3, az írnoknak pedig 2 Ft napidíj, valamint 1 Ft 4 krajcár mérföldpénz járt hivatalos útjaikon az 1872. május 4-én kelt 4844. IME rendelet szerint.⁵⁰

48 BpK 1872/1. 6. o., uo. 1872/5. 58. o., uo. 1872/7. 86. o.

49 Uo. 1871/285. 6263-6264. o.; *Marschalkó*, A hatályban lévő. 729. o.

50 Kalocsai Ú. 472/1872. kü. BKML VII. 16. 1. d.

Az Út. 6.-a alapján a fizetést és egyéb juttatásokat a főügyész utalványozta havonta. Ez az IM számvevősége útján küldetett meg a területileg illetékes adóhivatalnak, ahol a tényleges kifizetés történt. Az ügyész közölte e hivatallal, hogy milyen beosztású személyek után, mekkora összeget kell készenlétben tartania a kifizetésekhez.⁵¹

Irodalomjegyzék

A Magyar Királyi Igazságügyi Minisztérium működése 1867-1872. évig, s a magyarországi igazságügy állása 1872-ben. Budapest, 1874.

Az első folyamodású törvényszékek és járásbíróságok területköreinek kimutatása I., Pest, 1872.

Baróthy Miklós, A budapesti királyi főügyészség által 1872. január hó 1-től 1897. év május hó 1-ig kibocsátott körrendeletek időszerinti gyűjteménye. Budapest, 1897.

Bencze János, Tekintetes bíró urak- A Pécsi Királyi Törvényszék történetéből 1872-1914. Pécs, 2007.

Boor József, A kir. ügyészségek életbeléptetésének feltételei. Themis, 1871/41. Budapesti Közlöny 1871.

Csorba Károly, Amit az új büntetőtörvénykönyvből minden királyi ügyésznek elsősorban végrehajtani kell. Magyar Igazságügy. 1884/14. kötet.

Dárdai Sándor, A királyi ügyészség. Jogtudományi Közlöny, 1871.

Fehér Mária (összeállította), A bíraskodás 400 éve Kecskeméten a dokumentumok tükrében. Kecskemét, 2004.

Fekete Ödön, Az államügyészség múltja s jelene és a magyar kir. ügyészség jövő fejlődése. Magyar Igazságügy 1874, 2. kötet. Főrendiház irományai 1869. 4. kötet, Pest, 1871.

Jászkunság 1872.

51 Ua. 91/1872. uo.

Kecskeméti Lapok 1871.

Képviselőház irományai 6. kötet 1868., 3. kötet 1869., 1871., 11. kötet, Budapest, 1874.

Képviselőházi Napló 1869. 16. kötet, Pest, 1871.

Kertész Imre, A Magyar Királyi Igazságügyminisztérium és az ügyészségek. Magyar Jog, 1993/10.

Magyar életrajzi Lexikon 1000-1990 PC CD-ROM Arcanum.

Magyarország tiszti névtára 1863., Pest, 1863.

Magyarországi Rendeleték Tára 1871.

Marschalkó János, A hatályban lévő igazságügyminiszteri rendeletek rendszeres gyűjteménye. Budapest, 1897., 5. kötet.

Máthé Gábor, A magyar burzsoá igazságszolgáltatási szervezet kialakulása 1867-1875. Budapest, 1982.

Nagy Károly, A koronaügyészek portréi. In: *Horányi Miklós (szerk.)*, Fejezetek az ügyészség 130 éves történelméből 1871-2001. Budapest, 2002.

Nánási László: A magyar királyi ügyészség története 1871-1945., Budapest, 2011.

Staats-handbuch des Kaiserthums Österreich für das Jahr 1856 IV. Wien

Szegedi Híradó 181-1872.

Temesi Lapok 1873.

Tóth Mór, Tanulmányok a börtönügy terén. Eger, 1874.